

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто основні теоретичні аспекти розвитку банківської справи. Узагальнено та конкретизовано існуючі поняття банківської системи і банківської діяльності, запропоновані власні визначення цих понять. Проаналізовано існуючі функції банківської системи.

The article is focused on the basic theoretical aspects of banking. Summarizes and clarifies the existing concept of the banking system and banking, offered its own definition of these concepts. The existing functions of the banking system.

Ключові слова: банківська діяльність, банківська система, функції банківської системи.

Постановка проблеми. В умовах сучасності ефективно організована банківська система є запорукою сталого економічного зростання і відіграє важливу роль в сучасних умовах і подальшому розвитку економіки кожної держави. Як важливий інструмент грошово-кредитного регулювання економіки, банківська діяльність сприяє мобілізації та використанню грошових ресурсів, забезпечує виконання фінансових зобов'язань, визначає динаміку інвестиційного процесу. У нашій країні банківська система є недостатньо функціонуючою і розвинутою, а ефективне функціонування і розвиток банківської системи потребують потужної теоретики, насамперед, чіткого розуміння її поняття та структури, її дослідження як складової фінансової системи держави. Усе це зумовлює гостру необхідність наявності розвинутої теорії банківської справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених у своїх працях торкалось розгляду питання теорії банківської діяльності. Внесок у розвиток банківської теорії на основі вивчення механізму банківської системи зробили такі вчені: Костюченко О., Орлюк О., Олейник О., Ефимова Л., Уоскин В., Андрушків Т., Паламарчук В., Дзюблюк О., Гуцал І., Чайковський Я. та ін. Такі вчені, як Стрельбицька Л., Стрельбицький М., Стельмах В., Мороз А. розглядали поняття банківської системи і порівнювали його з поняттям кредитної системи. Суть регулювання банківської діяльності розкрита в працях Паласевича М., Міщенко В., Пасічника В., Реверчука С., Кльоба Л., Д'яконова І., Яременко О.

Мета статті – узагальнення та розвиток теоретичних аспектів банківської справи, надання визначення основним поняттям банківської теоретики.

Виклад основного матеріалу статті. Банки та інші кредитні організації діють в певному секторі ринку – в системі грошово-кредитних і фінансових відносин. Цим визначається предмет їхньої діяльності: гроші, валютні цінності, інші фінансові інструменти. Банківська діяльність має безліч аспектів [1]. Різні автори по-різному дають визначення банківської діяльності (табл. 1).

Також слід розрізнити основну та допоміжну банківську діяльність. Основна банківська діяльність – це така діяльність кредитної організації, яка включає банківські операції та угоди. Допоміжна банківська діяльність спрямована на забезпечення сприятливих і безпечних умов здійснення основної банківської діяльності. Ця діяльність побічно пов'язана з результатами основної банківської діяльності. Наприклад, до допоміжної банківської діяльності відносяться інформатизація, охорона, система безпеки та інші аналогічні види діяльності різних підрозділів кредитної організації [1].

Таблиця 1

Визначення поняття «банківська діяльність»

№	Автор поняття	Визначення поняття «банківська діяльність»
1	Верховна Рада України	Залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [2].
2	Костюченко О.	Сукупність правових дій, що здійснюються певними суб'єктами у формі, встановленій законом або договором [3].
3	Андрушків Т.	Набір посередницьких операцій на грошовому ринку, виконання яких дозволено законом тільки під особливим наглядом держави спеціальним інститутам, які називаються банками [4].
4	Орлюк О.	Діяльність зі збереження, обігу та продажу власних і залучених грошей та цінностей, здатних виконувати функції грошей, яку здійснюють банки з метою отримання прибутку [5].
5	Ефимова Л.	Сукупність операцій, які здійснюються банками згідно з переліком, встановленим законом. У цьому випадку банківська діяльність виступає як механічна сума всіх операцій, що їх виконують установи під назвою "банки" [6].
6	Уоскин В.	Потреба створити банк як спеціальну юридичну особу для здійснення певної сукупності операцій [7].
7	Олейник О.	Сукупність звичних і реально здійснюваних банківських операцій банками та іншими фінансовими установами як спеціальними суб'єктами з приводу грошей та інших фінансових інструментів як засобів обігу, накопичення і товару [8].

Банківська діяльність як підприємницька діяльність, на думку О.П.Орлюка, має певну специфіку й

певні, притаманні лише їй, особливі риси:

- отримання прибутку від обігу (за наявності ризиків) не тільки власних, а й залучених коштів;
- отримання прибутку від обігу фінансових інструментів, що є одночасно умовою існування держави й забезпечення її суверенітету;
- наявність у силу перших двох обставин регламентованого й міцного державного регулювання даного виду підприємницької діяльності, що забезпечує, в першу чергу, публічні інтереси, а потім уже приватні [5].

З поняття «банківської діяльності» випливає поняття «банківська система». В.С. Стельмах визначає, що «банківська система – це складний комплекс, який функціонує і розвивається відповідно до цілого ряду законодавчих і нормативних документів. Основним елементом цієї системи є комерційний банк – кредитно-фінансова установа, яка залучає і накопичує вільні грошові кошти підприємств, організацій, населення, а також здійснює випуск цінних паперів, кредитування народного господарства і населення на умовах платності, зворотності і строковості. Стан і рівень розвитку банків досить серйозно впливає на розвиток всієї суспільно-економічної формації». Тому, аналізуючи діяльність банківської системи, можна зрозуміти ситуацію в державі, а також зробити правильні висновки про роль Національного банку України у виконанні своєї головної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці [9].

Досліджуючи банківські системи в інших країнах, Г.П. Солнос визначає, що сучасна капіталістична банківська система – складний комплекс грошово-кредитних установ, який включає різні за масштабом і характером діяльності, за типом власності та національної належності, банківські інститути, що виконують різноманітні функції та відіграє многогранну роль на ринку капіталу та в економіці в цілому [10].

Банківську систему визначає О.А. Костюченко через розгалужену сукупність банків, банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком [3].

На основі аналізу чинного законодавства і великого практичного досвіду Л.Г. Єфімова доходить висновку, що банківська система включає комерційні банки та інші небанківські фінансово-кредитні інститути [6].

О.П. Орлюк визначає банківську систему як складову кредитної системи держави, яка становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією банківських установ, що функціонують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу [5].

Аналізуючи різні підходи до поняття «банківська система», вважаємо, що їх можна об'єднати в такі чотири групи:

- банківська система розглядається як сукупність банків держави;
- банківська система розглядається як сукупність банків, банківської інфраструктури;
- банківська система включає в себе кредитну систему;
- банківська система розглядається через систему комерційних банків [10].

Отже, сьогодні російські вчені-економісти під банківською системою розуміють історично сформовану та законодавчо закріплену систему організації банківської справи в конкретній державі. У структуру сучасної банківської системи дані автори включають центральний банк, кредитні організації та філії і представництва іноземних банків. Кредитні організації розглядаються як сукупність банків та небанківських кредитних організацій.

З'ясувавши генезис поняття «банківської системи» та особливості функціонування банківської системи, перейдемо до розгляду її структурних елементів. Самостійність банківської системи проявляється у специфічних функціях. Функції, як структурний елемент банківської системи, відображені на рис. 1.

Рис. 1. Функції банківської системи

На основі рис. 1 можна зробити висновки, що перша функція, трансформаційна функція, зумовлена посередницькою місією банків. Друга, емісійна функція – ключова функція банківської системи. В її виконанні беруть участь усі ланки системи. Вона стосується усіх напрямків банківської діяльності, насамперед кредитної. Третя, стабілізаційна функція, пов'язана з надзвичайно високим ризиком банківської діяльності. Банки, на відміну від інших економічних суб'єктів, несуть підвищену загрозу дестабілізації власної діяльності, розлад усього грошового ринку, провокування загальноекономічної кризи [3].

Висновки. Таким чином, в ході проведених досліджень можна визначити банківську діяльність як сукупність діючих спеціальних суб'єктів і операцій, які здійснюються банками згідно з переліком, встановленим законом, як учасниками єдиної банківської системи з приводу грошей, цінних паперів та валютних цінностей як засобів платежу, заощадження й товару.

Сучасний етап розвитку України характеризується гострою необхідністю створення цілісної програми соціально-економічного розвитку суспільства, а також забезпечення необхідних умов реальних перетворень фінансової, кредитної та грошової систем, адаптації їх до специфіки ринкових відносин. При цьому у сфері фінансового забезпечення економічної реформи подальшого вдосконалення потребує і банківська діяльність.

Література

1. Офіційний сайт «Банківське Право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lppl.kiev.ua/jak-galuz/10-bankvska-djalnst->.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : сайт <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Костюченко О. А. Банківське право: [навч. посібник] / О. А. Костюченко. – К. : КНЕУ, 1999. – 168 с.
4. Андрушків Т. І. Банки як суб'єкти фінансових ринків України: роль і значення / Т. І. Андрушків // Банківська справа. – 1998. – № 2. – С. 50–53.
5. Орлюк О. П. Банківське право: [навч. посібник] / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 373 с.
6. Ефимова Л. Г. Банковское право: [учебное и практическое пособие] / Л. Г. Ефимова. – М. : БЕК, 1994. – С. 27.
7. Усоскин В. М. Современные коммерческие банки: управление и операции / В. М. Усоскин. – М. : Все для вас, 1993. – С. 23.
8. Олейник О. М. Основы банковского права: [курс лекций] / О. М. Олейник. – М. : Юрист, 1997. – С. 25.
9. Міщенко В. І. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці / В.І. Міщенко, В.С. Стельмах // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: ВВП "Мрія – 1" Лтд, 2004. – Т 9. – С. 130–137.
10. Латковська Т.А. Фінансово-правове регулювання організації та функціонування банківської системи в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступення д-ра юрид. наук / Одес. нац. юрид. акад., 2008. – 36 с.

Надійшла 07.03.2011

УДК 336:334.722

В. Я. ЧЕВГАНОВА, В. В. ЧЕВЕРДА

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті висвітлено основні проблеми фінансового забезпечення малого підприємництва, проаналізовано нормативно-правову базу, а також державні та регіональні програми підтримки малого підприємництва. Розроблено комплекс науково-практичних рекомендацій щодо розв'язання даних проблем, запропоновано напрями активізації діяльності суб'єктів малого бізнесу.

The basic problems of the financial providing of small enterprise are reflected in the article, it is analysed normatively-legal base, and also government and regional programs of support of small enterprise. A complex is developed scientifically-practical recommendations in relation to the decision of these problems, directions of activation of activity of subjects of small business are offered.

Ключові слова: мікрокредитування, Європейський банк реконструкції та розвитку, Німецько-український фонд, агрокредитування, лізинг.

Вступ. Малий бізнес, або мале підприємництво, являє собою найчисленніший прошарок дрібних власників, які внаслідок своєї масовості значною мірою визначають соціально-економічний і частково політичний рівень розвитку країни. За своїм рівнем життя та соціальним положенням вони належать до